

SLÁDEK V LOCHKOVĚ ANTONÍN FINGERHUT (1775–1832), OTEC VOJTY NÁPRSTKA

Martin Kareš

Portrét Antonína Fingerhuta: eSbirky.cz - Anton Fingerhut, otec Vojty Náprstka

„Byl již jako novorozeně bezděky postižen zvláštním osudem – přišel o své jméno. Když šli otec s kmotrou a „moudrou paní“ dát dítě pokřtít, stavěli se po obřadu, jak bylo předepsáno, na děkanském úřadě ve Smečně, aby dali zapsat nového světoobčana do matriky narozených; udali vše, čeho třeba, a pan děkan, který zápis psal – za tlaku tereziánských germanisačních snah – ovšem německy, přeložil nejen jméno křestní, ale i rodové. A tak se jmenoval pacholíček, kterého nesli po křtu domů, od té chvíle Anton Fingerhut. Bylo to tedy, možno-li užít toho příjmu, mládě kukaččino – alespoň podle jména... Zkrátka – Antonín Náprstek, na rozdíl od ostatních dětí, nebyl více Náprstek, ale Fingerhut.“¹

Takto poeticky nám první okamžiky života malého Antonína vylíčil Stanislav Kodým, který byl zaměstnán jako knihovník Vojty Náprstka. Upřesněme, že Antonín Fingerhut se narodil 22. května 1775 a pokřtěn byl následujícího dne ve filiálním kostele sv. Havla v Tuchlovicích. Záznam o narození a křtu zapsal kaplan patrně na cedulku, uschovanou poté v některé zásuvce za oltářem v sakristii. Časem ji přinesl na děkanství ve Smečně, kde byla chronologicky zařazena mezi další cedulky a přepsána do matriky.

Antonín Fingerhut byl předposledním ze čtrnácti dětí Václava Náprstka (1724–1807), sedláka v Tuchlovicích čp. 5. Nejstarší syn pocházel z Václavova prvního manželství a další děti (včetně Antonína) měl Václav Náprstek s Rozálií Švejcarovou (1732–1797), jejíž otec byl mlynářem v Novém Mlýně u Družce a v Kvíčku (dnes část města Slaný). Antonín byl skutečně jako jediný z dětí zapsán do matriky narozených jako Fingerhut. Těžko soudit, zda k tomu přispěl tuchlovický kaplan, smečenský děkan nebo písař na děkanství. Jisté je, že příjmení „Fingerhut“ a „Náprstek“ se psala už v 18. století u jednotlivých členů rodu souběžně. Antonín sám však celý život důsledně užíval příjmení Fingerhut, snad prý pod vlivem josefínské germanizace a po vzoru jakéhosi příbuzného, který se vystěhoval do Německa.

Antonínovým učitelem byl vysloužilý voják Jan Žalud a vyučování probíhalo v sousední chalupě čp. 53. Jen přes náves měli Náprstkovi i do filiálního kostela sv. Havla. Když byla roku 1787 v Tuchlovicích zřízena samostatná farnost, farní budova v obci ještě nestála a první farář Marek Fortunát bydlel právě ve statku Náprstkových. Tehdy už bylo Antonínovi dvanáct let, takže patrně ukončil školní docházku a v následujících letech absolvoval spolu s dalšími dětmi už jen nedělní opakovací hodiny.

V roce 1797 zemřela na součotiny Antonínova matka Rozálie Náprstková. O rok později vdovec Václav Náprstek postoupil selskou usedlost jednomu ze svých synů spolu s párem tažných koní, ročním hříbětem, párem tažných volů, dvěma kravami, dvěma běhouny (tj. mladými voly), pěti ovci, prasnicí, dvěma vozy, dvěma pluhy, třemi branami a dalším hospodářským náradím. Sám si ponechal jednu krávu, pět ovcí, dvě prasata a pět slepic, o které se mu měl nový hospodář starat. Vymínil si také každoroční příděl pšenice, žita, ječmene a hrachu, čtvrtý díl ovoce ze zahrady, příspěvek na šatstvo ve výši 12 zlatých, jeden vejstupek (tj. přístěnek) vedle světnice a pokojný byt až do smrti. Ta jej zastihla v červenci 1807 ve věku

¹ KODYM Stanislav, Dům U Halánků. Praha 1955, s. 12

téměř osmdesáti tři let. Téhož roku obdržel Antonín Fingerhut podíl ve výši 200 zlatých a vedle toho ještě 20 zlatých na šatstvo.

Už po smrti své maminky však urostlý a černovlasý Antonín Fingerhut z rodných Tuchlovic odešel, aby se učil sladovnickému řemeslu. Výuční list získal v Moravské Třebové dne 6. ledna 1801, po třech letech a devíti týdnech učednického období.² Po odbytí učednického období se sladovnický tovaryš Antonín Fingerhut jistě vydal na vandr, jak bývalo všeobecným zvykem. Jeho pivovarské štace nejsou známy. Jako podstarší sladovnický, tedy zástupce sládka, se ale na počátku 19. století objevuje v královském zlatohorním městě Novém Kníně. V listopadu 1804 se zde oženil se stejně starou Josefou Podehradskou. Rodina bydlela v nájmu v místech dnešního domu čp. 123 v Hřbitovní ulici, ke kterému patřila malá stodola a zahrada. Zde se také dne 22. května 1805 narodil první syn Jan Nepomuk Fingerhut.

Právě v té době byl vydán císařský patent, který mimo jiné zakazoval používání různých pivních přísad a hlavně dolévání piva výstřelkem a patoky. Zhoršení hospodářské situace nebo nemožnost dalšího profesního růstu v novoknínském pivovaru jistě uspíšilo rozhodnutí Antonína Fingerhuta město opustit. Ještě v roce 1806 odešel se svou rodinou do Všenor, kde se dne 28. dubna 1807 narodil druhý syn Josef Fingerhut. Tehdy už byl Antonín uváděn jako sládek svobodného stavu, tedy propuštěný z poddanství. Bydlel v panském pivovaru, který se nacházel přibližně v místech domu čp. 218 v ulici Květoslava Mašity, na hrázi dnes již zasypaného rybníka mezi tehdejšími mlýnem, hostincem a chalupou zahradníka u zámeckého parku. Antonín Fingerhut jistě přispěl k rozvoji pivovarnictví ve Všenorech. Platil za dobrého člověka, který vařil tak výtečné pivo, že za ním jezdili zbraslavští sedláci i další zákazníci až ze vzdálenosti tří mil. Už roku 1808 však jeho místo obsadil vlivný sládek z Trnové a Fingerhut si musel „*chléb jinde hledat*“.³

Antonínovy životní osudy se brzy zkřížily s jeho vrstevníkem Josefem Brzorádem (1777–1857), synem zámožného mlynáře z Nymburka. Po studiích filozofie a práv složil Josef Brzorád apelatorní zkoušky, praktikoval u gubernia v Krakově a poté byl postupně soudním auskultantem v Praze a radním na magistrátech v Kutné Hoře a Mladé Boleslavi. Pro svou churavost se ale státní služby vzdal a roku 1808 se uchýlil na velkostatek Lochkov u Prahy, který mu zakoupil jeho otec. Zde působil také jako justiciář, tedy úředník vybavený civilní soudní pravomocí. Původní panský dům nechal přestavět na zámek se středním rizalitem v průčelí, věžičkou a vlastní kaplí.

K velkostatku na Lochkově patřil také pivovar, z něhož po více než devíti letech odešel zkušený sládek. Novým sládkem se měl stát ten, který podá při licitaci nejlepší nabídku, zejména nejvyšší cenu pachtovného. Josef Brzorád však dostal od dvou vrchnostenských úředníků výborné reference na bývalého všenorského sládka Antonína Fingerhuta. Při osobním jednání na něho působil jako „*muž mírný a pokojný*“, ale Brzorádův požadavek na roční pachtovné ve výši 400 zlatých vedle čtrnácti sudů piva se mu nezamlouval. Nakonec se dohodli na kompromisním ročním pachtovném ve výši 350 zlatých a Josef Brzorád zakončil dopis svému otci slovy: „*Já doufám, nejmilejší Pantáto, že s tím pachtem docela spokojený budou, když nynější sládek jediné 200 zlatých dáti se obětoval. Mohlo by sice bejt, že by snad při licitaci ještě několik zlatých bylo přiskočilo, však by ale třeba dost špatný řemeslník místo byl obdržel.*“⁴

---

² Národní muzeum – Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur (dále jen „**NpM**“), fond Náprstek Vojta, karton 64, poř. č. 24

³ Archiv Národního muzea, fond Černý – rodina, karton 2, dopis Josefa Brzoráda otci z 28.10.1808

⁴ Tamtéž

Pachtovní smlouva na právo várečné velkostatku Lochkov byla mezi Fingerhutem a Brzorádem podepsána v listopadu 1808, a to na dobu šesti let od počátku roku 1809. Po podpisu složil nový sládek dohodnutou kaucí ve výši 500 zlatých, už za dva týdny nato však přišel za majitelem lochkovského velkostatku s žádostí o její navrácení, aby měl k dispozici více hotovosti na nákup zboží pro provoz pivovaru. Výměnou za kaucí nabízel záruku svého staršího bratra Jiřího Náprstka, zajištěnou rodným statkem v Tuchlovicích. Josef Brzorád, po zvážení hodnoty tuchlovického statku i výše pohledávek jednotlivých věřitelů, Fingerhutův návrh odmítl. Když však za ním sládek přišel s prosbou o dvacet strychů sladu na budoucí přivarek, své rozhodnutí změnil. Z dříve složené kauce bylo použito 354 zlatých a 30 krejcarů na nákup potřebných surovin, 87 zlatých a 30 krejcarů na čtvrtletní pachtovné a zbylých 58 zlatých bylo Antonínu Fingerhutovi vráceno. Mezitím už svázal do Lochkova dříví a kvasnice, aby mohl od Nového roku zahájit pivovarnickou činnost. V lednu 1809 začal sekát led na rybníce a Josef Brzorád mu poskytl vozy z Nymburka pro převoz nasekaného ledu do pivovarského sklepení. Lze soudit, že spolupráce fungovala v následujících letech bez větších problémů, neboť v rodinné korespondenci Brzorádových se již zmínky o sládkovi nevyskytují. V dubnu 1810 se sice Antonín Fingerhut ucházel o uprázdněné místo sládky pivovaru ve Smečně nedaleko rodných Tuchlovic, ale vrchnost dala nakonec přednost jinému zájemci.

Okolí zámku v Lochkově v roce 1842: pivovar (č. 1), kravín (č. 2), zámek (č. 3), obytný dům Brzorádových (č. 4), vjezdová brána (č. 5) a stáj pro koně (č. 6)⁵

Dne 5. července 1809 se v lochkovském pivovaru narodil třetí syn, který dostal po otci jméno Antonín Fingerhut. Rodinné štěstí však skončilo již následujícího roku, na jehož počátku podlehl teprve půlroční Antonín neštovicím a po něm následovali v prosinci 1810 nejstarší Jan (zemřel na bouli, tedy patrně tuberkulózu lymfatických uzlin) i druhorozený Josef (příčinou jeho úmrtí byl vnitřní brand, patrně gangréna). Přestože dětská úmrtnost byla v tehdejší době obecně vysoká, úmrtí všech dětí v rodině v průběhu jednoho roku představovalo událost neobvyklou a velmi tragickou. Rodičům bylo tehdy pětatřicet let a další děti už spolu neměli.

Antonín Fingerhut pracoval v Lochkově jako sládek až do prosince 1814, kdy s manželkou odešel na Staré Město pražské a propachtoval si zde pivovar od Antonie Martinové, dvojnásobné vdovy a tehdy již manželky pražského advokáta. Pivovar stál za zadním traktem domu čp. 423, od něhož byl oddělen pivovarským dvorem. Jednalo se o jednopatrovou budovu s pavlačí a třemi komíny. V prvním patře žili manželé Fingerhutovi i

⁵ Soukromý archiv Dr. Roberta Mayra, autor Thorald Læssøe. Publikováno In: STEINBAUER Jan, O předcích zemského a říšského mladočeského poslance JUDr. Eduarda Brzoráda - Dostupné z www.opredcich.cz/Brzorad.htm [cit. 29.1.2025]

rodiče Antonínovy manželky Josefy. Jejich společný byt byl tvořen třemi obytnými pokoji, kuchyní s přílehlou místností, velkou spíží, pokojem určeným pro číšníka, půdou na sušení prádla a seníkem. Tři obytné pokoje měly okna do Skořepky a výhled z nich byl patrně neveselý. Když později procházel Skořepkou spisovatel Alois Jirásek, popisoval ji jako úzkou, nerovnou, šerou a špinavou uličku většinou starých, nevhledných domů s divnými, zašlými přístavky.

Předmětem pachtu Antonína Fingerhuta bylo právo vařit a čepovat pivo a pálit pálenku. Šenk s pivním sklepem se nacházel v hlavní budově u Uhelného trhu a vinopalna byla umístěna ve dvoře a náležel k ní kvelb na pálenku a kvelb na dřevo. Antonín mohl užívat také stáj pro koně, chlév pro prasata a tři vozy na pivo. Antonii Martinové platil pachtovné a vedle toho jí dodával z každé várky jedno dobré pivo a osmáct kádí mláta. Po její smrti začal v domě provozovat také traktérství, tedy pohostinství s teplou kuchyní.

V roce 1816 bylo Antonínu Fingerhutovi uděleno měšťanské pivovarské mistrovské oprávnění v královském hlavním městě Praze. Jako sládek si brzy získal uznání pražských měšťanů, o čemž svědčí jejich potvrzení a osvědčení, že provozuje a vede živnost řádným způsobem a lze jej doporučit s ohledem na jeho mravné chování a prokázanou poctivost.

V dubnu 1822 se uzavřel život Josefy Fingerhutové. Antonín se však ještě v říjnu téhož roku oženil v malostranském kostele sv. Mikuláše s o třináct let mladší vdovou Annou Novákovou, dcerou mlynáře Vincence Homa ze svatopetrské čtvrti. Stanislav Kodým k jejich vztahu uvádí: „*Nebyl to sňatek z bláznivé lásky, spíše manželství z rozumu. Hlavní roli hrála asi u obou příbuznost jejich dosavadních zaměstnání.*“⁶ Ve svatební smlouvě si přislíbili „*manželskou věrnost, horlivé spoluoučinkování s jejich výdělkem a přátelské milé zacházení.*“⁷ V následujících letech se jim narodili v pivovaru U Šturmů dva synové: dne 24. května 1824 Ferdinand (pozdější pivovarský podnikatel, mecenáš hudby a divadla a propagátor francouzské kultury) a dne 17. dubna 1826 Adalbert (česky Vojtěch, známý jako Vojta Náprstek, český vlastenec, národopisec, mecenáš a bojovník za pokrok). Spolu s nimi vychovávali i tři děti z Annina prvního manželství: Jana Nováka (1808–1828, pozdějšího studenta filozofie), Antonína Nováka (1810–1836, pozdějšího absolventa pražské techniky, praktikanta Zemského stavebního ředitelství v Praze a majitele mlýna) a Rozálii Novákovou (1817–1830).⁸

V srpnu 1826 Fingerhutovi zakoupili dům U Halánků čp. 269 na Betlémském náměstí. Skrýval hostinec, vinopalnu a řadu přístavků, které tyto živnosti vyžadovaly. Hostinec spolu s výčepem byl umístěn v přízemí s okny na Betlémské náměstí. V průjezdu se prodávaly lihoviny a v klenutých přízemních prostorách jižního traktu se nacházely rozsáhlé sklady surovin, „krám“ pro prodej do přinesených nádob a také stáj pro koně. Obytné místnosti, spížírny a několik kuchyní bylo umístěno v prvním patře, kam se chodilo z průjezdu po úzkých dřevěných schodech vedoucích na pavlač. Podzemní prostory byly naproti tomu užívány jako sklepy pivní, kupecký a k uskladnění dříví. Vinopalnické provozy navazovaly na hostinec a nacházely se v budově nalevo od brány z tehdejší Zlaté (dnešní Náprstkovy) ulice.

Stěhování rodiny Fingerhutových probíhalo údajně takto: „*Zařízení z domu U Šturmů, nábytek a vše potřebné se přestěhovalo, synáček Ferdinand, dvouletý, odcupital ulicí Skořepkou, Vojtíška odnesli do nového domova v koši.*“⁹ Dům U Halánků zakoupili Fingerhutovi s veškerým vybavením a příslušenstvím – jmenovitě jsou uváděny brány a dveře

⁶ KODYM Stanislav, Dům U Halánků, s. 19

⁷ NpM, fond Náprstek Vojta, karton 64, poř. č. 36

⁸ Další tři děti Annina prvního manželství zemřely brzy po narození: Vincenc Novák (1812–1813), Vojtěch Novák (1814–?) a Barbora Nováková (1815–1816).

⁹ KODYM Stanislav, Dům U Halánků, s. 20

z prken nebo řezaných latí, pece, kamna, železný hvozd, nádoby na vodu a vinopalna se všemi kotli, rourami a káděmi. V zadní části dvora (vedle dnešní ulice U Dobřenských) nechali postavit také sladovnu „Vyšehrádek“, zasahující až do míst pozdější budovy Náprstkova muzea. Samotná pivovarská varna byla patrně instalována v nedaleké, komínem opatřené budově vinopalny, sousedící s hostincem. Na oválné domovní kartuši se objevuje nápis „U HALÁNKŮ. PIVOVAR A VINOPALNA“...

„Jméni rostlo, vzámhal se jejich závod, rozšiřoval se a kvetl. I pivo se vařilo a vinopalna prospívala, hojně byl vyhledáván i hostinec, kde se dalo dobře pojíst a popít. Bylo rušno v starém nákladnickém domě, plno v něm shonu od rána do večera, ale zato bylo milo, když se rodina, manželé a děti, Jan Novák [správně Antonín Novák – pozn.] a vlastní Ferdinand a Vojtěch, sesedli večer pospolu. Pěkný a vzorný to byl život, až, až – opět zasáhl osud do Annina života! Roznemohl se manžel Antonín Fingerhut a dne 17. října 1832 skonal, naplniv deset let a deset dní vzorného manželského života.“¹⁰

Antonín Fingerhut zemřel v domě U Halánek ve svých padesáti sedmi letech. Jako příčina úmrtí bylo uvedeno „Lungenlähmung“, tedy ochrnutí plic. Pohřeb se konal v pátek 19. října 1832 na Olšanských hřbitovech a zádušní mše svatá byla sloužena následujícího dne v kostele svatého Jiljí na Starém Městě pražském. K opravě příjmení došlo až po Antonínově úmrtí. K záznamům v matrice narozených, oddaných i zemřelých byla připojena poznámka s odkazem na výnos ministerstva vnitra z roku 1880, podle kterého nebylo pochyb o tom, že „otec Ferdinanda a Adalberta Fingerhutových byl do matriky zapsán jménem Fingerhut pouze omylem nebo svévolně a že se správně jmenoval Náprstek.“¹¹

Příběh Antonína Fingerhuta je příběhem synka z početné selské rodiny, který dostal do vínku pouhých 200 zlatých a 20 zlatých na šatstvo, ale vedle toho takové vlastnosti, schopnosti a nadání, že se vypracoval na předního pražského sládky. Vdova Anna Fingerhutová (1788–1873), známá pražská podnikatelka a filantropka, se po jeho úmrtí znovu neprovdala.

Zůstává záhadou, do jaké míry se v rodině Náprstkových hovořilo o prvním manželství Antonína Fingerhuta s Josefou Podehradskou, o jejich šestiletém pobytu v lochkovském pivovaru a třech synech, kteří zde zemřeli v útlém věku. Sedm vnuček majitele lochkovského velkostatku Josefa Brzoráda bylo členkami Amerického klubu dam, založeného roku 1865 z iniciativy Vojty Náprstka. Vojtův starší bratr Ferdinand si pak do svého deníku dne 7. července 1887 poznamenal: „Zítřka v neděli poslední celodenní výlet, hned prvním vlakem západní dráhy ze Smíchovského nádraží do Radotína, na Choteč, Kosiř a do Lochkova, kde můj nebožtík otec a moje zvěčnělá matinka [sic!] po delší čas sládkovali.“¹²

Autorsky zkrácená a upravená verze článku „Český sládek Antonín Fingerhut (1775–1832), otec Vojty Náprstka“, publikovaného (včetně bohaté obrazové přílohy a poznámkového aparátu) v Genealogických a heraldických listech č. 2/2024, s. 2–13

¹⁰ Tamtéž, s. 20 a 21

¹¹ Tamtéž, s. 12; NpM, fond Náprstek Vojta, karton 102, poř. č. 36; Svobodný občan 12.10.1894, č. 19, s. 4

¹² SECKÁ Milena, Ferdinand Pravoslav Náprstek: labužník života. Praha 2021, s. 95